

CONTEXTUL EUROPEAN

1. PIATA DE CARTE din România | 2018 - 2020

2. TARIFELE pentru traduceri literare

Comparația cu venitul mediu pe economie

CONCLUZII

Actualizare aprilie 2022

CONTEXTUL EUROPEAN:

Studiul Consiliului European al Scriitorilor, publicat în septembrie 2021, arată că domeniul traducerilor literare a fost afectat în contextul pandemiei în principal prin deciziile editurilor de a amâna unele lansări, de a restrânge achiziția drepturilor de publicare a titlurilor străine, precum și printr-o mai mare precauție în abordarea lucrărilor de nișă. Adaptarea la noul context a presupus mutarea evenimentelor în mediul virtual, concentrarea pe vânzările online și exploatarea potențialului edițiilor digitale. De la debutul pandemiei, eforturile și realizările intelectuale ale scriitorilor și traducătorilor s-au dovedit mai necesare ca oricând, însă condițiile în care lucrează aceștia sunt în continuare ignorate de stat, societate și instituțiile educaționale.

1. PIATA DE CARTE DIN ROMÂNIA 2018 - 2020:

Din datele Institutului Național de Statistică rezultă că numărul agenților economici care și-au desfășurat activitatea în baza codului CAEN 5811 (Activități de editare a cărților) a scăzut în cei trei ani, în timp ce cifra de afaceri a evoluat ascendent [insse.ro - [Sursa](https://sursa.ro)]:

- 2018: _ Număr edituri: 772 _ Cifra afaceri: 669,12 milioane lei (cca.143,78 milioane EUR)
- 2019: _ Număr edituri: 755 _ Cifra afaceri: 721,10 milioane lei (cca.151,96 milioane EUR)
- 2020: _ Număr edituri: 715 _ Cifra afaceri: 733,18 milioane lei (cca.151,57 milioane EUR)

Echivalări în EURO pe baza [cursurilor medii anuale](#) comunicate de BNR pentru 2018, 2019, 2020

Forbes România monitorizează anual rezultatele financiare obținute de cca. 70 edituri românești – cele mai mari în funcție de cifra de afaceri. Conform datelor raportate, profitul net cumulat al editurilor monitorizate a crescut constant, de la 8,4 milioane EURO în 2018, la 11,2 milioane EURO în 2019 și 11,58 milioane EURO în 2020.

Cifra de afaceri se referă la totalul veniturilor din vânzări, fără a lua în calcul TVA sau discounturile comerciale. Profitul net (rezultat după scăderea din cifra de afaceri a tuturor cheltuielilor, taxelor și impozitelor) nu reprezintă neapărat echivalentul sumelor respective disponibile ca atare în cont la finalul anului, având în vedere circuitul lung al încasărilor și problemele semnalate de edituri în privința recuperării creanțelor de la distribuitori și retaileri. Totuși, rezultatele raportate reflectă dinamica domeniului și potențialul de dezvoltare: cifrele de afaceri cumulate ale celor mai mari 70 edituri reprezintă mai mult de jumătate din totalul pieței.

Conform specialiștilor, piața editorială din România se sprijină în proporție de 80–85% pe publicarea cărților traduse [Bibl. (1), (8), (9)].

2. TARIFELE pentru traduceri literare:

În contextul pregătirii pentru etapa de consultări publice vizând actualizarea legii drepturilor de autor, în lunile februarie-martie 2021, ARTLIT a organizat un sondaj referitor la tarifele pentru traduceri literare în România. Cele 10 întrebări cu răspuns obligatoriu s-au referit la tarifele minime și maxime obținute, tarifele considerate optime, precum și criteriile în funcție de care ar trebui să se facă tarifarea. A fost asigurată anonimitatea respondenților și s-au înregistrat 74 chestionare cu răspunsuri valabile, care au respectat cerința de participare: referire la traducerile efectuate în baza contractelor de cesiune a drepturilor de autor încheiate în perioada 2018 - 2020. Toate valorile sunt raportate la pagina tradusă având 2000 caractere inclusiv spațiile:

- Cei mai mulți respondenți (50,7%) au declarat că tarifele minime pentru care au lucrat în perioada de referință s-au situat sub 2,99 EURO net / pagină, urmați de cei pentru care cel mai mic tarif în ultimii trei ani a fost între 3 și 3,5 EURO net / pagină (39,7% dintre traducători).
- În privința tarifelor maxime obținute, pentru cei mai mulți respondenți (31,4%) cel mai mare tarif a fost de 3 – 3,5 EURO net / pagină, categoria imediat următoare (22,9%) fiind reprezentată de cei care au obținut între 4 și 4,5 EURO net / pagină; numai cca. 12,9% dintre respondenți au obținut între 4,51 și 5 EURO net / pagină.
- Tarifal considerat optim de cei mai mulți traducători (32,2%) este de 10 EURO net / pagină. Opiniile respondenților diferă destul de mult la acest capitol și sunt influențate de valorile maxime ale tarifelor pe care le-au obținut vreodată: cca. 24% dintre respondenți au considerat optime tarifele între 6 și 9 EURO, pentru alți cca. 23% tariful satisfăcător fiind cel de 5 EURO net / pagină.
- Criteriile în funcție de care ar trebui stabilite tarifele sunt, în opinia respondenților, indicatorii macroeconomici, salariul mediu pe economie și tarifele subvenționate în Uniunea Europeană pentru traduceri literare în limba română, dar și dificultatea textului (efortul de documentare / creativitatea), experiența traducătorului / afinitatea cu textul și calitatea traducerii predate.

Vezi [rezultatele sondajului integral](#), cu tarifele detaliate în funcție de limba sursă și tipurile de text tradus.

Sondajul se referă la valorile extreme (minime - maxime) ale tarifelor obținute de traducătorii participanți în cei trei ani anteriori desfășurării cercetării, dar numeroase contracte încheiate în anul 2020 sunt încă în derulare în anul 2021. Practica arată că tarifele uzuale (nesubvenționate) în contractele încheiate de un traducător cu aceeași editură sau cu edituri diferite, de regulă, nu înregistrează creșteri spectaculoase pe parcursul unui interval de timp relativ mic (șase luni - un an). De aceea, până la actualizarea datelor cu ocazia unor cercetări ulterioare, considerăm fezabilă ipoteza că valorile indicate de sondaj reflectă realitatea curentă în privința tarifelor pentru traducerile de carte în România.

COMPARAȚIA CU VENITUL MEDIU PE ECONOMIE:

Pentru a beneficia de condiții de lucru și trai echitabile, comparabile cu cele ale angajaților cu normă întreagă aflați sub protecția Codului Muncii, din veniturile realizate, traducătorii care fac exclusiv traduceri literare trebuie să achite [impozitul și contribuțiile sociale](#) (CAS 25% pensie și CASS 10% sănătate), însă veniturile care le rămân ar trebui să fie acoperitoare și pentru perioadele nelucrătoare: concediu medical, timp de odihnă, activități profesionale conexe neremunerate.

Statutul vulnerabil al traducătorilor literari este evident, de vreme ce veniturile pe care le pot obține în baza tarifelor actuale se situează aproape de (adesea sub) salariul minim pe economie. Contribuțiile sociale pentru pensie și sănătate, pe care, pentru a fi asigurați, trebuie să le achite chiar și când nu sunt obligați de lege (când obțin venituri sub plafonul de impozitare, deci sub salariul minim pe economie), le

diminuează considerabil veniturile cu care rămân. Și chiar achitând contribuțiile sociale la acest nivel, dacă situația se repetă an de an, la data retragerii din activitate nu vor beneficia decât de pensia minimă – situație incompatibilă cu nivelul de calificare și efort intelectual presupuse de această activitate.

Un calcul teoretic arată în ce condiții un traducător literar full-time ar putea obține venituri comparabile cu salariul mediu pe economie (5944 lei / lună, [câștigul salarial mediu brut raportat de Institutul Național de Statistică pentru luna noiembrie 2021](#)), lucrând strict numărul de ore prevăzut de lege în anul 2021 ([HG 4 / 2021](#)) pentru angajații cu normă întreagă, adică 169,333 ore / lună.

Am considerat că într-o zi de lucru de 8 ore, un traducător literar full-time ar putea traduce în parametri optimi de calitate cca. 4-5 pagini de text cu grad mediu de dificultate (aprox. o pagină în două ore), rezultând astfel cca. 85 pagini într-o lună (169,333 ore / 2).

Calculul astfel realizat (5944 lei / 85 pagini = 69,92 lei brut) arată că **un venit comparabil cu cel mediu pe economie s-ar putea obține în condițiile în care tarifele ar fi de cca. 70 lei adică 14 EURO brut / pagină** (cf. curs mediu BNR 4,9488 lei / EURO pentru noiembrie 2021).

De menționat că nu toate tipurile de texte pot fi traduse în același ritm, procesul de traducere presupunând mai multe etape de informare, cercetare terminologică, stilizare, autorevizie, control final înainte de predare. La traducerile cu grad ridicat de dificultate, necesitatea de documentare, efortul creator și consumul de timp cresc considerabil.

Studiul elaborat de rețeaua PETRA (2012) este încă actual și reflectă corespunzător situația traducerilor literare din România, care nu s-a îmbunătățit semnificativ din anii 1990. Traducătorii de cărți sunt plătiți, de regulă, numai pentru paginile traduse, deși remunerația ar trebui completată în mod uzual cu procente din exploatarea operelor (redevențe), plăți de la organisme de gestiune colectivă, burse și subvenții. **Comparația cu venitul mediu pe economie și puterea de cumpărare pune în lumină situația defavorizată a traducătorilor literari, atâta vreme cât tarifele nu țin cont de costurile de trai, o consecință directă fiind necesitatea de a lucra prea mult, prea repede, deseori cu afectarea calității. Unele contracte stipulează tarife și termene limită care fac evidentă, încă de la început, imposibilitatea realizării unor traduceri de calitate.** Printre posibilele soluții se numără creșterea tarifelor de bază (situația fiind mai bună în țările în care există agreeate modele de contracte și grile de tarife minime), limitarea în timp a cesiunii drepturilor pentru a da traducătorilor posibilitatea de a le revalorifica ulterior, acordarea de burse și sprijin financiar traducătorilor pentru documentare, mobilități și învățare pe tot parcursul vieții [Bibl. (10)].

CONCLUZII:

În calitate de opere derivate, traducerile literare beneficiază de protecția drepturilor de autor, însă traducătorii de cărți nu au un statut definit în baza unei legi de sine stătătoare. Fiind o profesie nereglementată, practicile de piață sunt impuse în momentul de față de actorii aflați pe poziții de forță: editurile.

Este imperios necesar ca decalajul urias dintre veniturile care pot fi obținute în baza tarifelor actuale și venitul mediu pe economie să fie redus, pentru a facilita consolidarea unui corp de traducători literari profesioniști. Acest lucru nu va fi posibil „peste noapte” și nici atâta timp cât traducătorii înșiși nu își susțin drepturile de a beneficia de timpul necesar de lucru și de a fi motivați corespunzător.

Colaborarea cu traducători profesioniști aduce editurilor beneficii de imagine, dar și avantaje economice, întrucât manuscrisele predate necesită un timp minim de redactare și corectură, lansarea pe piață a cărții putând fi făcută mai repede și cu rezultate indiscutabil superioare. ARTLIT susține

respectarea deontologiei, perfecționarea profesională continuă, o bună colaborare cu redactorii și remunerarea echitabilă a traducătorilor, condiții indispensabile pentru optimizarea ofertei editoriale și dezvoltarea pieței de carte.

- // -

Bibliografie / surse:

1. Andras, Rozalia - *România, prezentă cu peste 600 de titluri la Târgul Internațional de Carte de la Beijing*, timpromanesc.ro, 20/08/2019: „Potrivit specialiștilor ICR, aproximativ 80% din publicațiile prezente pe piața românească reprezintă traduceri din literatura străină”. Accesare 10.11.2021
2. Banca Națională a României – *Cursul de schimb mediu anual*, www.bnr.ro, accesare 04.11.2021
3. EUR-lex - *Directiva (UE) 2019/790 a Parlamentului European și a Consiliului din 17 aprilie 2019 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală*, eur-lex.europa.eu, accesare 04.08.2021.
4. European Writers' Council - *ONE YEAR OF CRISIS THE ECONOMIC IMPACT OF COVID-19 ON WRITERS AND TRANSLATORS IN THE EUROPEAN BOOK SECTOR, 2021 EDITION*, europeanwriterscouncil.eu, accesare 02.11.2021
5. Institutul Național de Statistică - *Câștigul salarial mediu lunar*, insse.ro/cms; *Statistică economică*, statistici.insse.ro:8077, accesare 13.01.2022
6. Ministerul Culturii - *Proiect de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, republicată*, cultura.ro, accesare 08.10.2021
7. Ministerul de Finanțe - *Informații persoane juridice - selecție nume și județ*, mfinante.gov.ro, accesare 04.11.2021
8. Nicolau, Ana - *Se simte traducătorul de meserie*, fitralit.ro, 20.11.2017: „În cea mai mare parte pe piața românească de carte sunt traduceri străine, ceea ce nu este un caz particular, asta se întâmplă în aproape toate țările. Și în planul nostru editorial proporția ar fi de 80% traduceri, 20% autori români”. Accesare 10.11.2021
9. Penescu, Mihail - *Avem o industrie a cărții care se bazează pe traduceri, în proporție de peste 85%*, forbes.ro, 29/08/2019. Accesare 10.11.2021
10. PETRA - *Towards new conditions for literary translation in Europe*, © Passa Porta, the Literarisches Colloquium Berlin, the Polish Book Institute, the Slovak Literary Translators' Society, Transeuropéennes, 2012, taalunieversum.org/the_petra_recommendations, accesare 11.11.2021.